

บ้านนาจาก

โครงการนี้สอนให้ได้ความรู้เพิ่ม ได้แก้ปัญหาแบบให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม ให้ทุกคน
มีโอกาสเสนอความเห็น เป็นโครงการที่ได้กับชาวบ้านโดยตรง จนอยากใช้
กระบวนการทำงานแบบนี้ไปทำโครงการของราชการอื่นๆ ที่ลงมาในชุมชน

โครงการสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นเพื่อฟื้นฟูชายแดนภาคใต้ (ช.ช.ต.)

“

พอเลี้ยวรถเข้าในย่านชุมชน
ใกล้จุดนัดพบที่เป็นร้านค้าของคนทำงานคนหนึ่ง
ที่ศาลาโล่งตรงหัวมุมทางแยก
มีแผงโมทอร์รถย้อมๆ วางขายอยู่กองหนึ่ง
กิตติณี สาเลว เจ้าหน้าที่ประสานงานพื้นที่คนแรก
ของบ้านนาจาก ที่ลงพื้นที่ด้วยกันในวันนั้นบอกว่า
แผงโมทอร์รถนี้แม่ลูกเล็กแต่รสชาติหวานอร่อย
ซึ่งเป็นจริงตามเธอว่า เพราะระหว่างการพูดคุย
กับคณะกรรมการโครงการ ได้นำแผงโมไฟฟ้า
ที่มีเนื้อในแดงอำมาให้ลองชิม
แผงโมมีรสหวานอำ
กินแล้วช่วยให้คลายร้อนจากแดดที่ยิงในวันนั้น
ได้เป็นอย่างดี ”

”

บ้านนาจาก ม. 2 ตำบลพ้อมิ่ง อ. ปานาละ
จ. ปัตตานี ตามทะเบียนบ้านแล้ว มีประชากรราว
761 คน จาก 146 ครัวเรือน บ้านนาจากในวันนี้
เหลือต้นสาคร หรือเรียกในภาษามลายูถิ่นว่า
“ปือเนนีเปาะ” อันเป็นที่มาของชื่อชุมชนอยู่ไม่
มากแล้ว เพราะโครงการขุดคลองจะนาสิง และ
คลองกูแบชีรอ รวมทั้งการเปิดพื้นที่ป่าเพื่อทำการ
เกษตร ทำให้ป่าสาครที่เคยมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์
ได้หดหายไปมาก

ชาวบ้านนาจากแทบทุกครัวเรือนทำนา
เพื่อกิน มีอาชีพรองที่สร้างรายได้หลักให้ชาวบ้าน
คือ ทำสวนมะพร้าว ปลูกแตงโม ปลูกมันเทศ รวมทั้ง
พืชผักสวนครัวหมุนเวียนตามฤดูกาล โดยปลูก
แทรกในสวนมะพร้าว และในที่นาหลังการเก็บ

เกี่ยวข้าวแล้ว แต่ปัจจุบันเนื่องจากมะพร้าวราคา
ตก ขณะที่ยางราคาดี ชาวบ้านเกือบทั้งชุมชนจึง
หันมาปลูกยางแทน ทั้งที่ปลูกแซมในสวนมะพร้าว
และปลูกในพื้นที่นาร้าง แต่เพิ่งได้ผลจนสามารถ
กรีดยางได้เพียง 7 ครัวเรือน อีก 126 ครัวเรือน
ที่ต้นยางยังเล็กอยู่ ชาวบ้านจึงยังอาศัยพื้นที่ปลูก
แตงในสวนยางได้ นอกจากนี้ชาวบ้านแต่ละครัว
เรือนยังเลี้ยงสัตว์จำพวกเป็ด ไก่ วัว และแพะเพื่อ
การบริโภค และไว้ขายบ้างเป็นรายได้เสริม รวมทั้ง
เลี้ยงนกกรงหัวจุก และนกเขาด้วย ทั้งเพื่อขายและ
เลี้ยงด้วยความชอบ ส่วนงานรับจ้างทั้งที่ทำในไทย
และไปรับจ้างที่มาเลเซียนั้น มักทำเป็นฤดูกาลยาม
ว่างจากงานอาชีพในชุมชน

ที่มาของโครงการ

ปีที่ 1

ชาวบ้านมาจากอาศัยน้ำฝนในการทำนาเป็นหลัก นอกจากนาที่อยู่ในพื้นที่ลุ่ม ใกล้บึงจะนาสิง และบึงกุแบชีรือ ที่ใช้น้ำจากบึงมาทำนาปรังได้ ส่วนพืชเสริมที่ปลูกหลังฤดูทำนานั้น ส่วนใหญ่เป็นแตงโม ที่ปลูกกันมากถึง 65 ครอบครัว โดยการปลูกแตงโมนี้พึ่งพิงเพียงบ่อน้ำตื้น และบ่อน้ำบาดาลที่มีอยู่เดิม ซึ่งระบบการส่งน้ำไปยังพื้นที่ปลูกแตงยังไม่ทั่วถึง

โครงการปรับปรุงระบบประปาส่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกในพื้นที่นาดอน จึงได้รับการเห็นชอบจากเวทีวิเคราะห์ปัญหาชุมชนของโครงการนี้ โดยยังสูบน้ำจากบ่อน้ำบาดาลที่มีอยู่เดิม แล้วสร้างถังกักเก็บน้ำขนาด 60,000 ลิตรขึ้น เพื่อต่อท่อ

น้ำส่งไปยังพื้นที่เพาะปลูกยาว 150 เมตร โดยมีจุดจ่ายน้ำหลักเป็นระยะๆ ให้ชาวบ้านได้ต่อสายยางนำน้ำเข้าไปยังแปลงเพาะปลูกของตนได้

ในปีแรกของโครงการ มีชาวบ้าน 30 ครอบครัวยุบรวมเป็นสมาชิก เพื่อใช้น้ำไปปลูกแตงโม แตงกวา ถั่วฝักยาว มันสำปะหลัง พริก และผักบุ้ง ซึ่งช่วยแก้ปัญหาให้สมาชิกกลุ่มได้ระดับหนึ่ง แต่ระบบการจ่ายน้ำยังมีปัญหาเรื่องแรงดันน้ำไม่พอ กลุ่มฯ จึงขอการสนับสนุนเรื่องการปรับปรุงระบบการส่งน้ำต่อในปีที่ 2 ของโครงการ

ปีที่ 2

โครงการปรับปรุงระบบประปาส่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกในพื้นที่นาดอน ได้รับการต่อยอดเพื่อปรับปรุงระบบประปาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทีมงานได้ศึกษาและปรับปรุงระบบแรงดันน้ำ โดยอาศัยหลักกลศาสตร์แบบพื้นบ้าน ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์ที่มีความสลับซับซ้อน มีกลไกการทำงานโดยใช้อากาศเข้าไปช่วยเพิ่มแรงดันให้กับระบบท่อส่งน้ำ จนสามารถขยายพื้นที่รับน้ำเพื่อการปลูกแตงจาก 150 เมตร เป็น 300 เมตร ได้

ส่วนการบริหารจัดการน้ำนั้น สมาชิกกลุ่มได้จัดเวรเพื่อควบคุมการเปิด-ปิดระบบน้ำ โดยจัดคิวสลับวันกันตามความจำเป็นของช่วงการปลูกแตง ซึ่งสมาชิกจะพูดคุยกันเอง เช่น ต้นแตงของใครเริ่มเหลืองแล้ว ก็ต้องจ่ายน้ำให้คนๆ นั้นก่อน สำหรับค่าใช้น้ำนั้นเก็บจากเจ้าของสวนเดือนละ 50 บาทในช่วงเดือนที่มีการใช้น้ำเท่านั้น เพื่อเป็นเงินสำหรับดูแลซ่อมแซมระบบประปา

ขณะนี้ผู้ใช้น้ำกำลังหารือกันเรื่องซื้อมอเตอร์สูบน้ำตัวใหม่ เพราะตัวเก่าที่ได้จากโครงการนั้นเล็กไป โดยสมาชิกจะระดมเงินกันเอง ส่วนจำนวนที่จะต้องเก็บเงินกันนั้นยังไม่กำหนด เนื่องจากกำลังอยู่ระหว่างการสืบราคามอเตอร์

ในปีที่ 2 นี้ นอกจากต่อยอดโครงการเดิมเรื่องปรับปรุงระบบประปาเพื่อการเพาะปลูกในพื้นที่ดอนแล้ว ชาวบ้านยังได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการการพัฒนาของบ้านนาจาก พบว่าปัญหานี้สินเพื่อการเพาะปลูกที่สูงขึ้นเรื่อยๆ และการใช้จ่ายประจำวันยังดำรงอยู่ จึงมีการเสนอให้ทำ โครงการสหกรณ์ร้านค้าเพื่อลดต้นทุนการเกษตรบ้านนาจาก เพิ่มขึ้นอีก 1 โครงการ

สหกรณ์ร้านค้าใช้การระดมทุนในชุมชน โดยเบื้องต้นมีสมาชิก 20 คน ลงหุ้นคนละ 5 พันบาท ซึ่งสามารถผ่อนจ่ายได้ 5 เดือน รวมเป็นเงินลงทุนเบื้องต้น 1 แสน แล้วได้รับงบประมาณ

สมทบจาก LDI อีก 1 แสนบาท หลังจากนั้นจึงเปิดขายหุ้นให้คนอื่น ๆ โดยขายหุ้นๆ ละ 100 บาท ซึ่งขณะนี้ผู้สนใจ 4-5 คนแล้ว และกำลังอยู่ในช่วงเตรียมการเพื่อเปิดรับสมัครสมาชิกใหม่เร็วๆ นี้ ทั้งนี้ สมาชิกสามารถซื้อหุ้นเพิ่มได้ทุกเดือน แต่ต้องไม่เกินเดือนละ 15 หุ้นต่อคน

เนื่องจากสหกรณ์ร้านค้าไม่ได้จำหน่ายสินค้าเบ็ดเตล็ดทั่วไป จึงไม่ได้เปิดร้านทุกวัน แต่จะจัดจำหน่ายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นหลัก เช่น ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ มีดตัดยาง สปริงรองถ้วยยาง ถ้วยยาง และจอบ เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อช่วยเหลือชุมชนได้เข้าถึงปัจจัยการผลิตในราคาที่ถูกลงและมีความสะดวกขึ้น โดยคณะทำงานผู้หนึ่งได้ให้ใช้บ้านของตัวเองที่ไม่ได้อาศัยแล้วเป็นที่เก็บสินค้า และให้พ่อสามีที่อยู่บ้านติดกันเป็นผู้ถือกุญแจเปิด-ปิดร้านค้าเมื่อมีคนมาซื้อสินค้า ซึ่งสมาชิกสามารถซื้อเงินผ่อนได้ โดยให้ระยะเวลาในการผ่อนชำระ 1-2 สัปดาห์

แม้สหกรณ์ร้านค้าจะตกลงกันว่าจะให้มีการจัดสรรผลกำไรปีละ 1 ครั้ง แต่เนื่องจากร้านค้าเพิ่งเปิดดำเนินการได้เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2555 นี้เอง จึงยังไม่ปันผลกำไรกัน โดยจะรอปันผลในปลายปี 2556 โดยคณะทำงานได้ตั้งเกณฑ์ในการจัดสรรผลกำไรของร้านค้าไว้แล้ว คือ รายได้หลังหักค่าเช่าขาด หรือกองทุนช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชนแล้ว จะจัดสรรเข้ากองทุนสำรองสำหรับการดำเนินงานของสหกรณ์ 10% เข้ากองทุนหมุนเวียน 10% ปันผลคืนสมาชิก 60% เป็นค่าตอบแทนคณะกรรมการกลุ่ม 18% และค่าตอบแทนฝ่ายตรวจสอบบัญชีอีก 2%

ส่วนเงินสนับสนุนในการจัดซื้อสินค้าครั้งแรกจาก LDI จำนวน 100,000 บาทนั้น ให้ถือเป็นหุ้นของชุมชน ที่ต้องได้รับการปันผลเข้าเป็นกองทุนของชุมชน เพื่อใช้เป็นสวัสดิการและกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของชุมชน ภายใต้การจัดการดูแลร่วมกันของคณะกรรมการร้านค้าและชาวบ้านในชุมชน

กระบวนการทำงาน

เนื่องจากผู้นำที่เป็นทางการ ทั้งกำนันและนายก อบต. ล้วนอาศัยอยู่ในบ้านนาจาก เมื่อมีโครงการเข้ามาในชุมชนไม่ว่าจากหน่วยงานรัฐ หรือหน่วยงานอื่นๆ ก็ตาม ล้วนผ่านเข้ามาทางผู้นำที่เป็นทางการที่ทำหน้าที่จัดสรรประโยชน์ให้กับชาวบ้าน แกนนำที่ไม่เป็นทางการ หรือชาวบ้านทั่วไปไม่เคยมีโอกาสดัดสินใจหรือบริหารจัดการโครงการเอง เมื่อโครงการนี้เข้ามาในชุมชน ด้วยกระบวนการทำโครงการที่แตกต่างออกไป เรื่องสำคัญที่ต้องฝ่าฟันในช่วงต้นของโครงการ คือ การข้ามให้พ้นทัศนคติการทำโครงการแบบที่ชาวบ้านเคยมีประสบการณ์มา ซึ่งต้องใช้ทั้งหลักธรรมในศาสนา และการแสดงประโยชน์ของโครงการให้จับต้องได้มาเป็นเครื่องมือ

ทักษะต่อคำว่า “โครงการ”

ในเวทีทำการชี้แจงโครงการ แม้จะมีชาวบ้าน มาลงชื่อเป็นอาสาสมัครโครงการมากถึง 20 คน แต่ทักษะในการทำงานโดยเฉพาะช่วงแรกของโครงการชาวบ้านยังเห็นว่าเรื่องโครงการเป็นเรื่องของผู้นำ กล่าวคือ โครงการเป็นเรื่องที่ชาวบ้านเพียงรอรับประโยชน์ที่จะถูกจัดสรรโดยผู้นำ ไม่จำเป็นต้องมาลงแรง หรือออกความคิดเห็นใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะโครงการที่ผ่านๆ มานั้น พอแบ่งประโยชน์จากโครงการกันเสร็จ โครงการก็สิ้นสุดลง

ด้วยทักษะเดิมที่สวนทางกันกับ กระบวนการทำงานของโครงการ LDI ที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนที่หลากหลาย และให้เกิดประโยชน์กับคนที่กว้างขวาง การที่ต้องประชุมกันบ่อยๆ จึงสร้างความประหลาดใจให้กับคณะทำงานคนหนึ่งมาก ที่ได้เปิดเผยความรู้สึกในขณะนั้นว่า “โครงการอะไรแบบนี้ ไม่เคยเจอ” และยิ่งพอได้เริ่มทำโดยเฉพาะช่วงที่ต้องทำเรื่องจัดซื้อจัดจ้างที่มีงานเอกสารมาก ก็พบว่า “ยิ่งทำยิ่งยาก ถ้ารู้ว่าทำแบบนี้ ไม่เอาเสียแต่แรก”

เหตุผลสำคัญที่ทำให้คณะทำงานท้อแท้ ในช่วงต้นของโครงการนั้น นอกจากความยากของกระบวนการทำงานที่ไม่คุ้นเคยแล้ว ถ้อยคำของชาวบ้านที่เข้ามามีบทบาท ก็เป็นอีกแรงกดดันกำลังใจในการทำงาน ทั้งนี้ ชาวบ้านใช้ประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับการทำโครงการส่วนใหญ่ที่ผ่านมา เรื่องความไม่โปร่งใสในการจัดสรรประโยชน์จากโครงการ ไปตัดสินคณะทำงานว่า “พอโครงการมา ก็ได้แต่พวกมันแหละ”

ใช้หลักศาสนาสร้างพลังใจ

ประธานคณะกรรมการซึ่งเป็นแกนนำ ที่ไม่เป็นทางการคนหนึ่งของชุมชน ได้ยอมรับว่าตนเองก็เคยท้อ แต่ที่อดทนทำต่อจนทุกวันนี้ เพราะ “ถ้ายกเลิกไม่ทำ เขาจะว่าคนนาจากไม่ใช่คนจริง และเห็นว่าบ้านนาจากของเรานั้นโชคดีแล้ว ในจังหวัดปัตตานี มีแค่ 3 อำเภอที่ได้ทำโครงการนี้ โดยทำนาร่องเพียง 1 ตำบลเท่านั้น และในแต่ละตำบลก็มีเพียง 3 หมู่บ้านเท่านั้นที่ได้ทำโครงการ”

ช่วงแรกคณะกรรมการทำโครงการด้วยภาวะตกกระไดพลอยโจน จะทำก็ไม่อยากยุ่งยาก ด้วยคุ้นเคยกับการได้ประโยชน์จากโครงการแบบง่ายๆ จะถอนตัวก็ลำบากใจ ความเอาใจจริงเอาใจในการลงแรงทำโครงการจึงยังไม่เต็มที่ แต่โชคดีที่ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของโครงการนี้ ได้ถูกคลี่คลายลง เพราะการร่วมแรงกันของผู้ประสานงานพื้นที่ถึง 2 คนของ LDI ที่ใช้หลักศาสนาสร้างแรงจูงใจให้คณะกรรมการเกิดความมุ่งมั่นในการทำโครงการ

ศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับคำว่า “เจตนา” ยิ่งนัก ดังที่ผู้ประสานงานพื้นที่บ้านนาจากได้อธิบายหลักธรรมข้อนี้ไว้ว่า “ไม่ว่าเราจะทำชักรักร้อยเรื่อง แต่ถ้าตั้งใจเจตนาไม่ชัด ก็จะทำให้สำเร็จได้ยาก แต่ถ้าเรามีเจตนาที่ดี ที่มุ่งมั่นแล้ว ผลของการทำงานจะออกมาอย่างไร เราก็พอใจแล้ว”

แต่หนทางการสร้างแรงบันดาลใจให้กับคณะกรรมการบ้านนาจาก ไม่ได้เกิดขึ้นโดยการปลอบประโลมด้วยหลักธรรมเพียงลำพัง หากผู้ประสานงานยังใช้ “ไม้แข็ง” ประกอบกันไปด้วย โดยถึงขั้นท้าทายคณะกรรมการว่า “เราอย่าทำเพราะเขามาบอกให้ทำ ถ้าไม่อยากทำ (โครงการ) ก็ให้บอกกันตรงๆ เลย” ซึ่งการเปิดใจพูดกันตรงไปตรงมาของผู้ประสานงานนี้ ทำด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน ด้วยการยอมรับว่า “เพราะผมไม่เก่ง จึงต้องใช้แรงของทุกคน (ในการทำโครงการ)” ทำให้ในที่สุดผู้ประสานงานพื้นที่สามารถชี้แจงคณะกรรมการได้

ป้องกันปัญหา การเงิน ต้องโปร่งใส

ข้ามพ้นความลังเลที่จะเข้ามาขับเคลื่อนโครงการของคณะทำงานไปได้ด้วยหลักธรรมทางศาสนา แต่สำหรับชาวบ้านทั่วไปนั้น ประสบการณ์เดิมๆ เรื่องความไม่โปร่งใสในการจัดสรรประโยชน์ และการบริหารงบประมาณของโครงการยังมีอยู่ เพื่อป้องกันข้อครหาจากชาวบ้าน คณะทำงานจึงเห็นว่าควรแบ่งหน้าที่กันระหว่างการเงินกับการบัญชี เพื่อให้สามารถตรวจสอบกันและกันได้ โดยเลือกคณะทำงานที่เป็นคนพอมีฐานะให้ทำหน้าที่การเงิน เพราะเชื่อว่าเขามีรายได้จากทรัพย์สินอื่นๆ มากพอแล้ว ที่จะไม่หยิบฉวยเงินโครงการไปใช้โดยพลการ ส่วนคณะทำงานอีกคนที่มีอาชีพเปิดร้านขายของเบ็ดเตล็ด คำนึงกับเรื่องรายรับ-รายจ่ายจากประสบการณ์การขายของในร้าน ให้ทำหน้าที่ทำบัญชี เพราะหากให้ถือเงิน อาจมีข้อครหาว่าใช้เงินโครงการไปหมุนทำธุรกิจส่วนตัวได้

พิสูจน์กันด้วยผลของ โครงการ

เมื่อคณะทำงานผ่านด้านความคิดตัวเอง จนเกิดทัศนคติใหม่ต่อการทำโครงการพัฒนา ที่ไม่เพียงทำเพื่อแบ่งสรรประโยชน์กันเฉพาะพวกพ้อง แต่ต้องสร้างประโยชน์ให้กับคนหมู่มาก ทั้งที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกโครงการ ซึ่งเรื่องนี้จะใช้เพียงคำบอกกล่าวให้ชาวบ้านเชื่อไม่ได้ แต่ต้องแสดงให้เห็นประจักษ์ด้วยผลการดำเนินงานของโครงการเลยทีเดียว โครงการจึงจะได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน รูปธรรมที่ชัดเจน คือ การแก้ปัญหาระบบประปาส่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกในพื้นที่นาดอน ซึ่งไม่เพียงเกิดประโยชน์กับผู้ปลูกแตงในฤดูแล้งหลังทำนาเท่านั้น เมื่อเร็วๆ นี้ คณะทำงานเล่าว่าขณะที่ชาวนาเริ่มเพาะกล้าเตรียมทำนา ได้เกิดปัญหาฝนทิ้งช่วง ทำให้กล้าที่เพาะไว้เริ่มเหี่ยวเพราะขาดน้ำ จนได้อาศัยระบบน้ำที่ทำไว้สำหรับการปลูกแตงช่วยอำนวยความสะดวกให้นกกล้าจนพ้นวิกฤตไปได้ ทำให้โครงการนี้เป็นที่พอใจของชาวบ้านในวงกว้างมากขึ้น

เช่นเดียวกับสหกรณ์ร้านค้า โครงการในปีที่ 2 ที่ช่วยให้ทุกคนในชุมชนได้ซื้อของจำเป็นในการประกอบอาชีพได้สะดวก ในราคาที่เป็นธรรม โดยไม่ต้องเดินทางไปซื้อถึงตัวอำเภอให้สิ้นเปลืองทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

โครงการดำเนินการมาได้ 2 ปี คณะทำงานตั้งข้อสังเกตว่าปัจจุบันความสัมพันธ์ของคณะทำงาน กับชาวบ้านในชุมชนมีทิศทางที่ดีขึ้น ไม่ค่อยมีการกล่าวถึงกันในแง่ลบแล้ว ซึ่งคณะทำงานเชื่อว่าที่เป็นเช่นนี้เพราะชาวบ้านก็ได้ประโยชน์จากโครงการนี้ด้วย ไม่ใช่แค่สมาชิกโครงการเท่านั้น

ผลที่เกิด / ข้อเรียนรู้

โครงการนี้ต้องประสบกับความท้าทายพอสมควรในช่วงก่อรูปโครงการ แต่เมื่อคณะทำงานสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อการทำโครงการจากแบบเดิมไปได้ ผลจากการทุ่มเททำงานทำให้คณะทำงานได้ข้อเรียนรู้หลายประการ ทั้งในเรื่องพื้นฐาน เช่น ทักษะการทำโครงการ หรือเรื่องที่เป็นการเปลี่ยนความคิด เปลี่ยนทัศนคติใหม่ในการทำโครงการเลยทีเดียว

เห็นประโยชน์เรื่องข้อมูล และการจดบันทึก

คณะทำงานโครงการนี้ยกย้อนไปถึงช่วงแรกที่ได้รับรู้เรื่องโครงการ แม้ฟังคำชี้แจงโครงการจากผู้ประสานงานพื้นที่แล้ว ก็ยังเต็มไปด้วยความงุนงง นึกภาพไม่ออกว่าโครงการนี้จะเริ่มต้นและจบลงแบบใด แต่พอได้ลงมือทำ ก็เริ่มพบกับความสนุก พบกับสิ่งที่ตนไม่เคยรู้มาก่อน เช่น ประวัติชุมชน หรือทรัพยากรที่ชุมชนมี นอกจากนี้ ขณะเก็บข้อมูลอาสาสมัครซึ่งกลายมาเป็นคณะทำงานหลายคน ยังพบว่าการทำงานร่วมกันนั้น เป็นโอกาสให้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนทำงานด้วยกัน

นอกจากเรื่องงานข้อมูลแล้ว มีอีกสิ่งที่คุณะทำงานที่เป็นผู้หญิงพบว่า ตนได้เกิดทักษะในการขีดๆ เขียนๆ เพิ่มขึ้น รวมทั้งความกล้าในการนำเสนอต่อที่ประชุมด้วย **“เมื่อก่อนไปประชุมที่ไร ไม่กล้าพูดเลย ได้แต่ฟังหรืออย่างมากที่สุด**

ยกมืออย่างเดียว แต่เดี๋ยวนี้พอมีการประชุมที่ไร ต้องแจกกระดาษให้จดกันเลย และเราก็ก้าวพูดขึ้นในที่ประชุม”

เพิ่มความรู้และทักษะใน การทำโครงการ

ประธานคณะกรรมการโครงการ ในวัยกลางคน กล่าวว่่า “คนวัยเราคงไม่มีโอกาสไปเรียนหนังสือที่ไหนแล้ว แต่โครงการนี้ทำให้เราได้ไปเรียน ได้ไปแลกเปลี่ยนกับเพื่อนชุมชนอื่นๆ เป็นการเรียนโดยการปฏิบัติเลย” เช่นเดียวกับ โนโรมา บาซา ผู้รับผิดชอบด้านการเงินของโครงการ ที่เคยทำงานด้านเยววชน และเป็นประธานกลุ่มสตรีมาก่อน แต่ยอมรับว่าโครงการเหล่านี้นั้นต่างจากของ LDI เพราะโครงการนี้สอนให้ได้ความรู้เพิ่ม ได้แก่ ปัญหาแบบให้ชาวบ้านมีส่วนร่วม ให้ทุกคนมีโอกาสเสนอความเห็น เป็นโครงการที่ได้กับชาวบ้านโดยตรง จนเธออยากใช้กระบวนการทำงานแบบนี้ไปทำโครงการของราชการอื่นๆ ที่ลงมาในชุมชน

คอลล่าตี ยาโกะ เป็นคณะกรรมการอีกคนหนึ่งที่ได้สัมผัสกับความภูมิใจในตัวเองที่ “ได้ความรู้เพิ่ม ได้ทำบัญชีเป็น จัดซื้อจัดจ้างเป็น เป็นโอกาสได้เรียนรู้ ได้แลกเปลี่ยนกัน แล้วกลับมาพัฒนาบ้านตัวเอง การได้เห็นโครงการของคนอื่นๆ เวลาไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ทำให้กลับมามองเห็นทุนและช่องทางของชุมชนตัวเอง เขามีแบบนั้นเหมือนเราแล้วทำได้ เราก็น่าจะทำได้เหมือนกัน”

การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจ ในการทำโครงการ

ผ่านประสบการณ์การทำโครงการมาร่วม 2 ปี ทำให้คณะกรรมการได้ตระหนักด้วยตัวเองว่าการดำเนินงานของโครงการจะได้รับการตอบรับจากชาวบ้านมากน้อยแค่ไหนนั้น ขึ้นกับความเข้าใจที่ถูกต้องของชาวบ้านต่อโครงการ การประชุมชาวบ้านแต่ละครั้งของโครงการนี้ จึงต้องทำให้คนที่มาร่วมประชุมได้อยู่ฟังคำชี้แจงต่างๆ ตลอดการประชุม เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อการดำเนินงานของโครงการที่ถูกต้องมากที่สุด

แต่สำหรับชาวบ้านแล้ว การประชุมบ่อยๆ เป็นสิ่งที่ไม่น่าสนใจนัก จนชาวบ้านบางคนบ่นใส่คณะกรรมการที่ไปชวนมาเข้าประชุมว่า “มาประชุมอะไรกันนักหนา” คณะทำงานจึงใช้การจับฉลากของรางวัลสำหรับคนที่อยู่ร่วมการประชุมตั้งแต่ต้นจนจบ จูงใจให้คนเข้าร่วมการประชุม โดยแจกเงินค่าแรงในการทำอาหารเวลาที่มีการประชุมมาซื้อของรางวัล ทั้งนี้ คณะทำงานโครงการยอมช่วยกันทำอาหารเองโดยไม่ได้ค่าจ้าง

เห็นความสำคัญของการติดตาม

คณะทำงานยอมรับว่าความสำเร็จของโครงการในวันนี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการติดตามให้การสนับสนุนอย่างใกล้ชิดของผู้ประสานงานพื้นที่ โดยเฉพาะงานด้านเอกสาร และการเงินการบัญชี “LDI มีวิธีการทำงานที่ดี มีพี่เลี้ยงระดับประคอง เกาะติดการทำงานตลอดเวลา ต่างจากโครงการอื่นๆ ที่ให้แล้วให้เลย ไม่มีการติดตาม ถ้าเปรียบกับการหาหมอเวลาป่วย LDI เป็นหมอที่ตรวจละเอียด ฉีดยาแล้วก็ติดตามอาการต่อ แต่ที่ผ่านมาเหมือนไปคลินิกที่ฉีดยาแล้วให้กลับบ้านเลย ไม่มีการติดตามอาการป่วย”

พลังของการได้กำหนดตัวเอง

ความภูมิใจสูงสุดของผู้ประสานงานพื้นที่ คือ การที่กระบวนการทำงานของโครงการนี้ทำให้คณะทำงานโครงการเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตัวเอง ว่าสามารถบริหารจัดการโครงการเองได้ จากเดิมที่เคยเชื่อว่าการทำโครงการต้องเป็นเรื่องของผู้นำเท่านั้น ชาวบ้านมีหน้าที่เพียงรอคอยการจัดสรรประโยชน์จากผู้นำ หากไม่เป็นไปตามที่หวังก็ได้แต่เพียงแสดงออกด้วยการกล่าวร้ายใส่กันลับหลังเท่านั้น แต่กระบวนการของโครงการนี้ได้แสดงให้เห็นและรับรู้ได้ว่า ชาวบ้านสามารถกำหนดและลงมือทำโครงการพัฒนาชุมชนของตัวเองได้ด้วยตัวเอง

ความเชื่อมั่นต่อกระบวนการทำงานของโครงการนี้ ทำให้ประธานคณะทำงานโครงการ ซึ่งเป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการคนหนึ่งของชุมชน กล่าวว่า “ตอนนี้เรากำลังจะทำแผนชุมชน อยากให้มีแผนพัฒนาหมู่บ้านที่ทำด้วยกระบวนการแบบนี้บ้าง ที่ใครๆ เข้ามา ก็ต้องดูแผนนี้ก่อน รวมทั้งเวลาที่มีโครงการก็ให้ทำแบบที่โครงการนี้ทำ ที่เน้นการใช้ข้อมูลในการหาประเด็นทำโครงการ เมื่อก่อนหน่วยงานไหนเข้ามาที ก็เรียกประชุมกันทีหนึ่ง หน่วยอื่นเข้ามาทีก็เรียกอีก จนคนเบื่อประชุม จึงอยากให้มีแผนของหมู่บ้าน ให้ทุกหน่วยงานต้องทำตาม”

หน่ออ่อนของการขยาย ผลกระบวนการทำงาน ของโครงการ

จากความมุ่งมั่นในกระบวนการทำงานของโครงการในช่วงต้น ผ่านการลงมือทำจริง จนสัมผัสประโยชน์ของกระบวนการทำงานแบบนี้ และลองเอาไปปรับใช้กับโครงการอื่น โนโรมา บาชา คณะทำงานคนหนึ่ง ได้เล่าประสบการณ์สุดๆ ร้อนๆ ของเธอในฐานะประธานกองทุนแม่ระดับตำบลว่า เธอเพิ่งกลับจากไปนำเสนอโครงการให้เจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดฟัง รายละเอียดในโครงการที่เธอนำเสนอได้สร้างความประหลาดใจให้กับเจ้าหน้าที่มาก เมื่อรู้ที่มาว่าเธอได้จากการทำงานของโครงการนี้ เจ้าหน้าที่ผู้นั้นได้บอกกับที่ประชุมว่า **“น่าจะเอาไปใช้ในโครงการของราชการบ้าง!”**

นอกจากนี้ เพื่อนต่างชุมชนที่มาประชุมในวันนั้นได้เข้ามาขอดูตัวอย่างการเขียนโครงการจากเธอ ยังสงสัยว่าทำไมต้องแบ่งหน้าที่กันทำหลายคนในโครงการด้วย ซึ่งเธอได้อธิบายเหตุผลว่าเพื่อตรวจสอบการทำงานซึ่งกันและกัน เป็นการคานอำนาจกันในคณะทำงาน รวมทั้งป้องกันการทุจริตได้ด้วย คำอธิบายของเธอได้รับการยอมรับจากเพื่อนใหม่ต่างชุมชนเหล่านั้นว่า **“ก็ดีเหมือนกัน”**

ช่วงเวลา 2 ปี ของการทำงานด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมในโครงการนี้ ทำให้คณะทำงานและชาวบ้านได้สัมผัสกับประสบการณ์ใหม่ในการทำโครงการ ที่ชาวบ้านสามารถเลือกทำสิ่งที่มีความจำเป็นของชาวบ้านเอง และทำได้ด้วยตัวเองด้วย จนเกิดความเชื่อมั่นในคนเล็กคนน้อยในชุมชน รวมทั้งเกิดมุมมองที่แตกต่างไปจากเดิมเรื่องการทำโครงการพัฒนาในชุมชน

ผู้เขียน

พิกุล สิทธิประเสริฐกุล

ผู้ให้ข้อมูล

คอลล่าตี ยาโกะ, สายนุลอาบีแดน ยาโกะ, โนโรมา บาชา, กัรตีนิ สาแลแวง ผู้ประสานงานพื้นที่คนแรก

ผู้ประสานงานพื้นที่

โยฮัน สาตออุมา

จัดทำโดย

โครงการสนับสนุนชุมชนท้องถิ่นเพื่อฟื้นฟูชายแดนภาคใต้ (ช.ช.ต.)

สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา เลขที่ 693 ถ. บำรุงเมือง
เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพฯ 10100

โทรศัพท์ 0-2621-7810-2 โทรสาร 0-2621-8042

Home page : <http://www.ldinet.org>

ปีที่พิมพ์

เมษายน 2556

สนับสนุนโดย

ธนาคารโลก

กระทรวงการคลัง